

Klimaomstilling- og tilpasningstiltak i offentlig sektor i Nord-Norge

Kartlegging og analyse av bruken av offentlige støtteordninger

En rapport av SALT for Kunnskapsbanken for Nord-Norge www.kbnn.no

Rapporttittel

Klimaomstilling- og tilpasningstiltak i offentlig sektor i Nord-Norge

Dato

10.01.2021

Oppdragsgiver

Kunnskapsbanken, SpareBank 1, Nord-Norge

Kvalitetskontroll

Kjersti Eline Tønnessen Busch

Forfatter(e)

Brita Staal, Carl Højman

Sammendrag

I rapporten presenteres ulike nasjonale finansieringsmidler for klimaomstilling og klimatilpasning, herunder midler fra Miljødirektoratet, Enova, KBN grønne lån og støtte fra NVE. Gjennomgangen av disse gir indikasjon på hvorvidt norske myndigheter har fokus på klimaarbeid i sin støtte til kommuner og fylkeskommuner. Søknadsaktivitet og tildeling av midler til nordnorske kommuner og fylkeskommuner vil si noe om arbeidet med omstilling og tilpasning til klimarisiko i offentlig sektor i Nord-Norge.

Innholdsfortegnelse

Introduksjon.....	4
Omstilling og tilpasning i offentlig sektor i nord-norge.....	4
Myndighetenes fokus på klimaomstilling og tilpasning.....	5
Midler tilgjengelig for tilpasning og omstilling i kommunene.....	6
Omstilling og tilpasning generelt.....	10
Omstilling og tilpasning i offentlig sektor i nord-norge.....	13
Klimatilpasning og klimasats (perioden 2015-2020)	
Enova (perioden 2015-2020).....	
NVE sikringstiltak (perioden 2015-2020)	
Grønne lån (perioden 2008-2020)	
Oppsummering	
Litteraturliste.....	20

Introduksjon

I denne rapporten presenteres arbeidet med omstilling og tilpasning til et endret klima i kommuner og fylkeskommuner i Nord-Norge. Formålet har vært å undersøke om regionen er rigget for å møte klimarisiko, gjennom å se på bruken av ulike nasjonale finansieringsmidler for klimaomstilling og klimatilpasning. Derfor presenterer vi først finansieringsordninger som er tilgjengelig til klimaomstilling og klimatilpasning, og belyser hvorvidt norske myndigheter har fokus på klimaarbeid i sin støtte til kommunene.

Dernest undersøker vi tildeling av midler fra Miljødirektoratet, Enova, KBN grønne lån og bistand fra Norges Vassdrags- og Energidirektorat (NVE) til kommuner i Nord-Norge. Aktiviteten fra regionens kommuner på dette området gir en indikasjon på deres fokus på omstilling, beredskap og tilpasning til klimarisiko. I denne analysen ser vi på hvordan kommuner og fylkeskommuner i Nord-Norge forvalter sitt ansvar gjennom bruken av offentlige midler for klimaomstilling og -tilpasning, og annen sikring av klimarelatert risiko.

Omstilling og tilpasning i offentlig sektor i Nord-Norge

Klimaendringene bidrar allerede til merkbare forandringer i nordområdene (Regjeringen, 2020a). Kaldt klima, lange avstander med behov for fungerende infrastruktur og en økonomi som for en stor del er basert på naturressurser, gjør landsdelen sårbar for konsekvensene av klimaendringene.

I Nordland, Troms og Finnmark forventes det at klimaendringene i tiden framover vil føre til økning i kraftig nedbør, flom og skred (Regjeringen, 2020b). Nordland har i perioden 1940-2019 nest flest tilfeller av stormflorelaterte og stormrelaterte naturskadeerstatninger i Norge og kommer på tredjeplass på listen av fylker når man legger sammen de totale kostnader for naturskader (Finans Norge og Norsk Naturskadepool, 2019). Det er forventet større og raskere endringer jo lengre nord man kommer, og dette forsterker behovet for omstilling i nordområdene (Miljødirektoratet, 2020a).

I Nordområdemeldingen påpekes det med tydelighet at samfunnsutviklingen i nordområdene må ta høyde for at klimaendringene skaper nye utfordringer. Norge har et politisk mål om at samfunnet både skal forberedes og tilpasses klimaendringene (Miljødirektoratet, 2020b). Fra statlig hold er det forventet at kommunene skal bidra med betydelig utslippsreduksjon lokalt, gjennom rollen som planmyndighet, samfunnsutvikler, innkjøper og tjenesteyter. Det stilles krav til kommuner og fylkeskommuner for klimatilpasning, klima- og energiplanlegging gjennom statlige planretningslinjer.

Disse retningslinjene statuerer tydelig at kommunene og fylkeskommunene har en sentral rolle i

klimatilpasningsarbeidet av grunnleggende samfunnsstrukturer, og at klima skal hensyntas i alle ledd av samfunnsplanleggingen. Som en region med særskilt risiko relatert til klimaendringer, er det for Nord-Norge prekärt at kommuner og fylkeskommuner utfyller sin viktige rolle i omstillings- og tilpasningsarbeidet.

Klimaomstilling og Klimatilpasning

*Vi må **omstille** til et lavutslippsamfunn for å begrense økte klimaendringer. For en kommune handler dette om tiltak for å redusere utslipp og fremme klimavennlig atferd.*

*Vi må samtidig redusere sårbarhet for klimaendringene gjennom **klimatilpasningstiltak**. For en kommune kan dette handle om å forbedre evnen til å håndtere uønskede lokale konsekvenser som overvann, flom og skred gjennom sikringstiltak.*

I Nordområdemeldingen noteres det at klimaendringene også kan skape muligheter for bærekraftig jobb- og verdiskaping for Nord-Norge. Regjeringen legger gjennom meldingen trykk på at vekst og utvikling i landsdelen må skje på en måte som styrker Norges konkurransekraft og skaper grønn vekst, samtidig som utslipp av klimagasser reduseres.

Myndighetenes fokus på klimaomstilling og tilpasning

Norske myndigheter startet for alvor arbeidet med klimatilpasning gjennom stortingsmeldingen «Klimatilpasning i Norge» i 2012, som stadfestet at alle hadde et ansvar for å tilpasse seg klimaendringene; både individer, næringer og myndigheter. Meldingen baserte seg på den nasjonale utredningen om klimaendringenes konsekvenser for Norge, NOU 2010: 10; «Tilpassing til eit klima i endring». Stortingsmeldingen tydeliggjorde at hensynet til et endret klima måtte bli en integrert del av de kommunale ansvarsområdene. Regjeringen startet med dette arbeidet med en statlig planretningslinje for kommunenes og fylkeskommunenes arbeid med klimatilpasning i areal- og samfunnsplanleggingen. Informasjonsressurser, nettverk for erfaringsutveksling og samarbeid med regionale myndigheter ble påpekt som viktige for det kommunale arbeidet med klimatilpasning.

Arbeidet med klimatilpasning fikk imidlertid en ny giv med den økende forståelsen av klimarisiko i økonomisk forstand, med opprettelsen av klimarisikoutvalget i 2017. Utvalget skulle vurdere klimarelaterte risikofaktorer og deres betydning for norsk økonomi, og resultatet ble *Klimarisiko og*

norsk økonomi, NOU 2018:17, som ble en utredning som kom tydelig frem i media og næringsliv, og virkelig satt klimarisiko på agendaen.

Myndighetene er tydelige på at det er kommunene som er i frontlinjen for klimatilpasningsarbeidet. For å styrke kommunenes arbeid er hensynet til klimatilpasning innarbeidet i de statlige planretningslinjene for klima- og energiplanlegging og klimatilpasning. Hensikten med retningslinjene er å sikre at kommunene, fylkeskommunene og staten gjennom sin planlegging bidrar til at samfunnet forberedes og tilpasses et klima i endring, og planlegger for løsninger som både reduserer utslippene og reduserer risiko og sårbarhet for klimaendringer. Med dette følger krav om at kommunene må gjennomføre risiko- og sårbarhetsanalyser i forbindelse med planlegging.

Det er etablert flere offentlige støtteordninger for å fremme null- og lavutslippsløsninger som er tilgjengelige for omstilling i privat og offentlig sektor. Men, klimaendringene medfører også et akutt behov for midler til tilpasning og beredskap, og disse prosessene må føres parallelt.

Midler tilgjengelig for tilpasning og omstilling i kommunene

Det finnes en mengde finansielle støtteordninger for klimatilpasning og omstilling. Kommunene og fylkeskommunene har egne budsjetter til klima- og miljøtiltak, og det finnes egne ordninger for å finansiere klimatiltak, som byvekstavgiftene og tilpassede rammetilskudd til fylkeskommunene rettet mot ulike lav- og nullutslippsløsninger. I tillegg finnes det spesifikt tilpassede ordninger tilgjengelig for kommunene, hovedsakelig fra Miljødirektoratet, Enova SF som ligger under Klima- og Miljødepartementet, og NVE.

Miljødirektoratet er ansvarlig myndighet for klimatilpasning og tiltak for å sikre naturmangfold, vannforvaltning og naturmiljø. Fra Miljødirektoratet har det generelt vært fokus på tiltak for å fremme klimagassreduksjon og kapasitetsbygging for omstilling til lavutslippssamfunnet. En av støtteordningene for å sikre dette er **Klimasatsordningen**, som siden 2016 har tilgjengeliggjort over 900 millioner kroner. I forslaget til statsbudsjett har regjeringen bevilget 100 millioner kroner til ordningen i 2021.

I tillegg har kommuner og fylkeskommuner tilgang til **klimatilpasningsmidler**, som finansierer kunnskapsoppbygging og utredninger om konkrete klimatilpasningstiltak. Ordningen har eksistert siden 2015, og så langt er det bevilget 27 millioner kroner gjennom ordningen. I forslag til statsbudsjett har regjeringen satt av 6,4 millioner kroner til ordningen i 2021. Midlene skal brukes til tiltak som gjør kommunene bedre rustet til å møte klimaendringene.

Enova-midlene er også direkte rettet mot å redusere klimautslipp og utvikle fremtidens

energisystem. Her har kommunene tilgang til en rekke ulike programmidler, blant annet til ladeinfrastruktur og elektrifisering av ferger. Enova fikk en tilleggsbevilgning på 2 milliarder kroner i forbindelse med Covid-19, som også vil kunne finansiere klimaprosjekter i kommende år. Regjeringen har i statsbudsjettet uttalt at Enova skal spisses ytterligere som klimavirkemiddel i neste avtaleperiode som går fra 2021-2024.

NVE har ansvar for sikring mot fysisk risiko forbundet med skred og flom i Norge. Dette innebærer kartlegging, veiledning og bistand til kommunene med sikring, både i utredning, planlegging og gjennomføring av tiltak. NVE får tildelt årlige bevilgningene over statsbudsjettet. I kommuner som ikke er prioritert for kartlegging i statlig regi, bidrar NVE med veiledere for farekartlegging.

Kommunalbanken har siden 2010 tilbudt grønne lån med lavere rente rettet spesifikt mot investeringer som løser klimautfordringer. Grønne lån utgjør nå 7,4 % av bankens portefølje, og var i 2019 på 23 milliarder kroner (Kommunalbanken, 2019).

Det finnes ordninger under andre forvaltningsorganer som har ansvar for klimarisiko fordelt i og mellom flere direktorater som ikke er evaluert i denne sammenheng. Men her kan nevnes at Direktoratet for byggkvalitet har ansvar for klimatilpasning av bygg og anlegg, mens kommunene har hovedansvaret for klimatilpasning både før og etter en naturulykke, lovbestemt i plan- og bygningsloven, sivilbeskyttelsesloven og naturskadeloven. Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap, har forvaltningsmyndighet for sivil beskyttelse og skal ha oversikt over det nasjonale risikobildet. Kartverket overvåker og kartlegger informasjon om havnivå og vannstand, mens klimatilpasning innen infrastruktur og samferdsel ligger under ansvarsområdet til Statens vegvesen, Bane Nor, Avinor, Kystverket og Norges Vassdrags- og Energidirektorat (NVE). Landbruksdirektoratet og Fiskeridirektoratet har ansvar for tilpasning og omstilling i henholdsvis landbruket, fiske og havbruk. Sektorvis finnes også andre klimatilpasningsmidler fra nærings- og arbeidstakerorganisasjoner, som eksempelvis Norges Bondelag og Gjensidiges bærekraftsfond som gir støtte til klimarelatert skadeforebygging i landbruket.

KLIMASATSMIDLER

Klimasats er en støtteordning fra Miljødirektoratet for kommuner og fylkeskommuner som vil kutte utslipp av klimagasser og bidra til omstilling til lavutslippssamfunnet. Ordningen ble opprettet i 2016, og har siden den gang bidratt med støtte på over 900 millioner kroner til kommuner, kommunale foretak og fylkeskommuner som har søkt sammen eller hver for seg. Støtteordningen har krav om egenandel og søknaden må være politisk forankret.

Tiltak som kan få støtte er:

- klimavennlig areal- og transportplanlegging
- klimavennlig transport, hvor utslippsfrie hurtigbåter finnes som særskilt ordning
- forprosjekt for klimagassreducerende tiltak
- klimagassreducerende tiltak i sektorer som ikke dekkes av andre tiltakstyper
- Interkommunale nettverk

En evaluering av ordningen gjennomført av Menon Economics viser at Klimasats bidrar til direkte utslippsreduksjon og fremmer klimavennlig teknologi, som elektriske tjenestebiler, utslippsfrie anleggsmaskiner og klimavennlige materialer i kommunale bygg. Klimasats har også beviselig bidratt til at kommuner deler kunnskap og samarbeider om løsninger.

KLIMATILPASNINGSMIDLER

Klimatilpasningsmidlene er tilgjengelige for kommuner og fylkeskommuner for å finansiere kunnskapsoppbygging og utredninger om konkrete klimatilpasningstiltak. Ordningen har vært i drift siden 2015, og siden den gang har det vært delt ut 27 millioner kroner. Direktoratet har vektlagt overføringsverdi, for å sikre at kunnskapen blir spredt på tvers av regioner og kunnskapsområder. Ordningen omfatter ikke utredning, planlegging eller prosjektering av flom- og skredsikringstiltak som hører til under NVEs tilskuddsordning.

FAKTABOKS 3

NVE-MIDLER

Norges Vassdrags- og Energidirektorat (NVE) forvalter vann- og energiresurser, og sørger for en samlet og miljøvennlig forvaltning av vassdragene, gjennom effektiv kraftomsetning og energibruk. NVE har også ansvar for å ruste samfunnet for å håndtere flom- og skredfare, og rigge beredskap for ras, flom og ulykker relatert til vassdragene. I 2020 bevilget Stortinget 100 millioner kroner ekstra til NVE for prosjekter som raskt kunne settes i gang mot flom, kvikkleire- og jordskred over hele landet.

NVE har midler til sikring og miljøtiltak, som enten gis i form av økonomisk tilskudd hvor kommunen står for gjennomføringen, eller som bistand der NVE påtar seg arbeidet på vegne av kommunen. Grunneiere og andre kan også søke bistand ved å sende søknad via kommunen. I dette tilfellet må den enkelte kommune uttale seg før søknaden oversendes NVE.

FAKTABOKS 4

ENOVA OG KLIMA- OG ENERGIFONDET

Enova skal fremme reduksjon av klimagassutslipp, økt innovasjon innen energi- og klimateknologi tilpasset omstillingen til lavutslippssamfunnet, og styrke forsyningssikkerhet gjennom fleksibel og effektiv energibruk. Enova fikk desember 2020 fornyet mandat, og utvidet styringsavtale for å etablere virkemidler for å oppnå varige markedsendringer i alle sektorer. Enova skal i henhold til avtalen prioritere områdene med mest effekt og mulighet for å påvirke utviklingen mot teknologi og løsninger tilpasset lavutslippssamfunnet. Enova hadde i 2019 en budsjettert disponibel ramme på 4 milliarder kroner, fikk i forslag til statsbudsjett estimert 3,3 milliarder i 2021.

Enova forvalter Klima- og energifondet, som gir støtte til energi- og klimateknologi til kommunale prosjekter, som områdeutbygging av ladeinfrastruktur til bil og infrastruktur til lading i havner samt kartlegging av bygg. I 2019 hadde ENOVA 96 millioner kroner i tilskudd til fylkeskommuner og over 141 millioner kroner i tilskudd til kommuner.

FAKTABOKS 5

KOMMUNALBANKENS BIDRAG TIL OMSTILLING

Kommunalbanken AS (KBN) er heleid av den norske stat, ved Kommunal- og moderniseringsdepartementet. KBN tilbyr grønne lån med redusert rente for å bidra til å løse klima- og miljøutfordringer i kommunene. KBN har også grønne obligasjoner med formål å finansiere prosjekter som løser klimautfordringene.

Grønne lån fra KBN 2020

FAKTABOKS 6

ANDRE KOMMUNALE MIDLER FRA MILJØDIREKTORATET

- **Forprosjekter kan få støtte til utredning:**

Det bevilges midler for å planlegge og utrede idéer med 50 % finansiering inntil 350 000 kr.

- **Det bevilges midler til omstilling og prøvde tiltak:**

Lavutslippssamfunnet 2050 krever løsninger vi kanskje ikke kjenner til i dag. Derfor ønsker Miljødirektoratet å støtte nye ideer og prøvde tiltak gjennom omstillingssøknader, som tester dype systemendringer eller nye innovative løsninger.

- **Nettverk med fire eller flere kommuner gir nettverksstøtte.**

Hver kommune kan utløse et nettverkstilskudd på 25 000 kroner i året per kommune.

Omstilling og tilpasning generelt

CICERO og IVL Svenska Miljöinstitutet gjorde en kartlegging av norske kommuners arbeid med klimatilpasning, gjennom en spørreundersøkelse besvart av 99 norske kommuner. Undersøkelsen konkluderte med at fire av ti kommuner trolig bare så vidt hadde påbegynt klimatilpasningsarbeidet, og at det var kommunene som allerede var utsatt for ekstremvær som hadde satt seg mest inn i området.

Kartleggingen, som ble utført i 2019, viser at 97 % av kommunene i Norge forventer å bli rammet av ekstremvær og utfordringer knyttet til klima (CICERO, 2019). Dette gjelder utfordringer som økt nedbør (skybrudd, ekstreme snømengder), økte temperaturer (tørke, varmebølger, skogbrann), endret vannføring i vassdrag og innsjøer (for eksempel økt risiko for flom) og ras og skred, erosjon, stigende havnivå, samt stormflo og sterk vind. Et fåtall kommuner i undersøkelsen nevner også indirekte konsekvenser som endringer i biologisk mangfold, nye sykdommer og påvirkninger fra andre land som endrede samarbeidsforhold eller klimaflyktninger. Undersøkelsen finner også at 73 % av kommunene oppgir at de allerede har erfart ekstreme værhendelser eller klimaendringer de siste ti årene.

Undersøkelsen viser at 88 % av kommunene på landsbasis oppgir å være i gang med klimatilpasningsarbeidet, og 64 % har allerede gjennomført klimatilpasningstiltak. Det var få forskjeller mellom store og små, og kyst- og innlandskommuner på dette området. Forskjellene var større mellom små og store kommuner når det kommer til hvorvidt det er politisk forankring for klimatilpasningsarbeidet. Generelt kan 54 % av landets kommuner vise til at denne omstillingen er i gang på grunnlag av et politisk vedtak, mens den politiske forankringen er tydelig i kun 16% av de små kommunene.

Færre enn fire av ti kommuner har analysert fremtidige klimaendringer og hvordan kommunen kan komme til å påvirkes. Blant kommuner som har analysert fremtidige klimaendringer, har de fleste tatt utgangspunkt i eksisterende regionale analyser, og de fleste har konsentrert seg om bygg, samferdsel, vann og avløp. Færre enn to av ti har sett på indirekte konsekvenser av klimaendringer, som følgehendelser som brudd i kommunikasjon, strøm og tjenesteleveranser.

Få har kartlagt, evaluert og prioritert mellom tiltak, og av de som har gjort det gjelder det hovedsakelig tiltak rettet mot vannføring, økt nedbør, flom og skred. Kun noen få har evaluert tiltak mot økte temperaturer, selv om sju av ti kommuner tror de vil påvirkes av dette.

Kommunenes sentralforbund (KS) er kommunesektorens organisasjon og utviklingspartner. De jobber med forsknings- og utviklingsprosjektet «Kortreist kvalitet» som skal legge grunnlaget for kommunenes omstilling til et lavutslippssamfunn. I prosjektrapporten pekes det på at hovedutfordringene for kommunene er kompetanse og kapasitet, manglende kopling mellom innovasjonsarbeid og omstillingsarbeid, samt begrenset forankring i kommunens ledelse (KS, 2020).

Ytterligere hindringer er lav institusjonalisering av omstillingsarbeidet på tvers av og vertikalt i

forvaltningsnivåene, uklarhet i forventningsavklaringer fra statlige myndigheter, og svake statlige økonomiske insentiver for omstilling.

En siste rapport, fra SINTEF-prosjektet KLIMA 2050 har sett på ansvarsfordelingen for klimatilpasning i Norge, sammenliknet med andre land som Sverige, Finland, Tyskland, Frankrike og Canada. Rapporten presenterer ordningene for naturskadeerstatning og forsikring for å avdekke i hvor stor grad det ligger insentiver til forebygging, fremfor gjenoppretting, i ordningene. Også i denne rapporten konkluderes det med at kunnskap om klimaendringer og risiko er mangelvare hos kommunene, og at det settes av for lite midler til klimatilpasning lokalt. Rapporten fremhever at arbeid med klimatilpasning krever tverrsektorielt samarbeid, og organiseringen i kommunene kan være en barriere mot dette (Sandberg, Økland & Tyholdt, 2020). Vestlandsforskning har sett på samhandling for det grønne skiftet og har også pekt på at klimaarbeidet i kommunene kan ha blitt påvirket av omfattende sammenslåingsprosesser de seneste år (All, C., Dale, R.F., Groven, K., 2019).

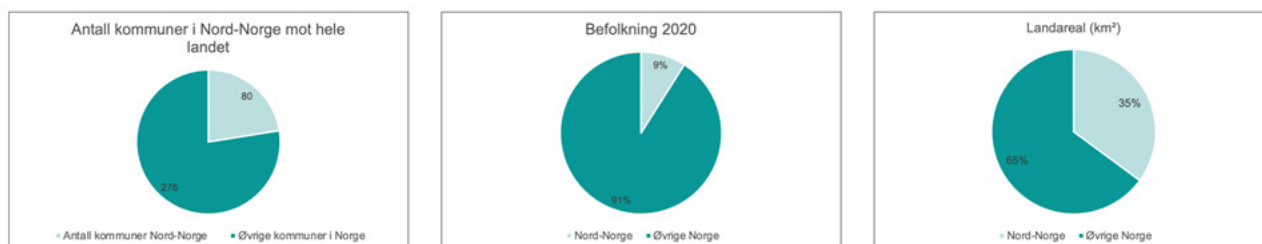
Flere nylige rapporter, blant annet fra SINTEF, KS og CICERO, peker på at arbeid med klimatilpasning- og omstilling kan bedres.

Risikovurdering, analyse av konsekvenser, verifikasjon av tiltaksplaner, og måling av arbeidet i kommunene har forbedringspotensial i norske kommuner.

Undersøkelser av kommunenes klimatilpasning fra 2019 viser at nesten alle kommunale tiltak har vært finansiert gjennom ordinære budsjetter, mens i underkant av fire av ti kommuner har fått statlige bidrag (CICERO, 2019). Bruken av EU-bidrag og støtte fra privat sektor er lite utbredt. Klimatilpasning gjennom bruk av nasjonale virkemidler og finansielle tilskudd er under konstant utvikling, og i forslaget til statsbudsjett for 2021 er det satt av 11,2 milliarder kroner til klimatiltak (Regjeringen, 2020c). Til sammenlikning møtte regjering og Storting koronapandemien med vedtatte og foreslåtte ekstraordinære finanspolitiske tiltak på til sammen 126,3 mrd. kroner i 2020.

Omstilling og tilpasning i offentlig sektor i Nord-Norge

Nordnorske kommuner utgjør 22 % (80 av 356) av alle kommuner i Norge. Disse kommunene utgjør mer enn en tredjedel sett i landareal (35 %), og i henhold til befolkning utgjør de mindre enn en tiendedel (9 %). Disse relative mål er viktige å ha med seg når vi ser på hvordan finansielle virkemidler for klimaomstilling- og tilpasning blir tatt i bruk i Nord-Norge i forhold til resten av landet.

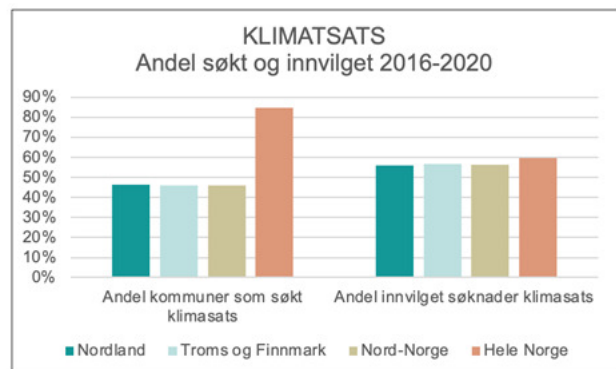
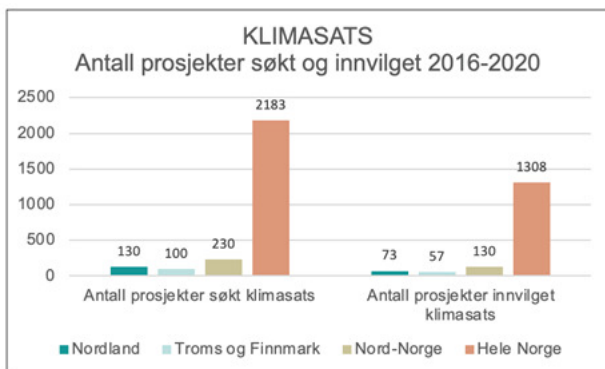
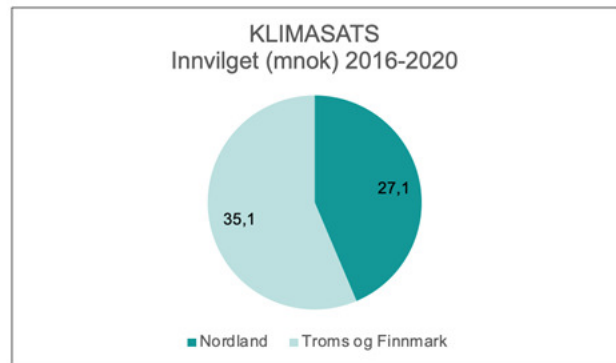
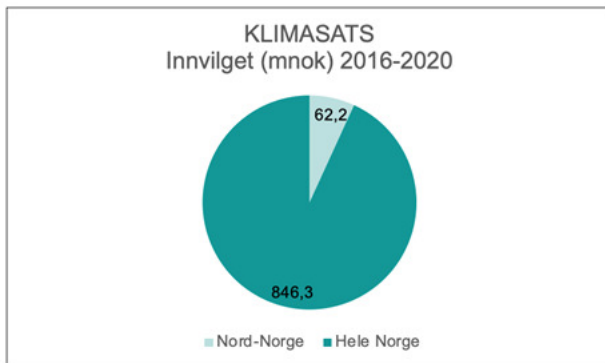
KLIMASATS (PERIODEN 2016-2020)

Kun 37¹ av 80 kommuner i Nord-Norge har søkt om klimasatsmidler i perioden 2016-2020, hvilket tilsvarer 46% av kommunene i landsdelen. Totalen for søknader fra individuelle kommuner på landsbasis er 307 av 356 kommuner, hvilket tilsvarer en søkeprosent på 86. Totalt i Norge har det vært 2169 søknader på fem år, hvor over 900 millioner er bevilget til 1304 prosjekter.

I Nord-Norge ble 130 av 230 søknader innvilget (57 %) i forhold til 1304 av 2169 på landsbasis (60 %). Under perioden mottok Nord-Norge en total støtteverdi på 62 millioner kroner, hvorav merparten gikk til Troms og Finnmark (35 mnok).

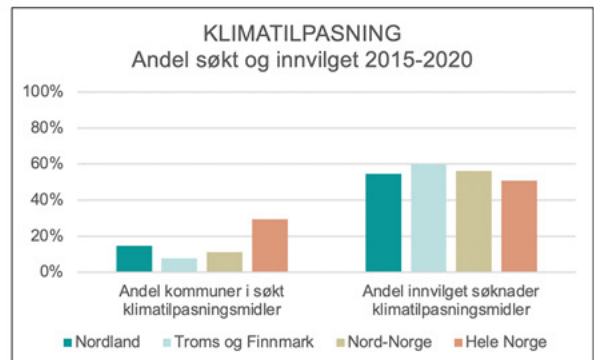
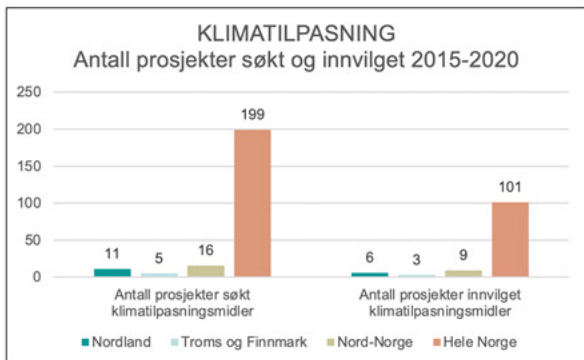
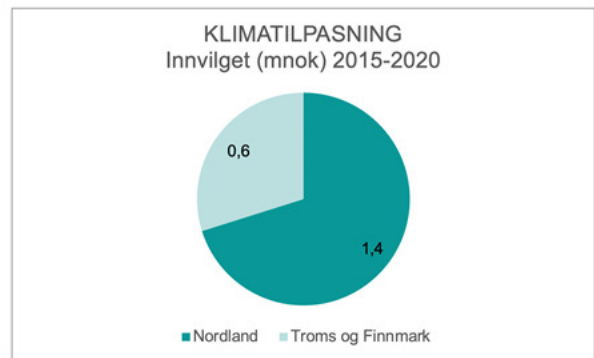
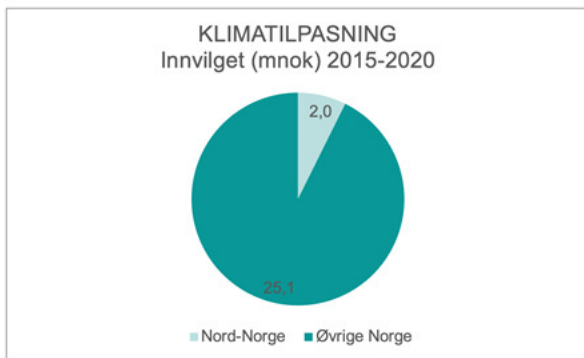
Andelen innvilgede midler er altså omtrent den samme i Nord-Norge som det som blir innvilget i landet som helhet (60 %, 908 mnok). Prosjektene som har fått de høyeste summene i støtte under perioden er i fylkeskommunal regi, og handlet om forberedelse til bruk av elbusser i Troms. Dernest kommer tildelinger for klimatiltak for bygg og byggeprosesser for skolebygg i Kautokeino og Rana.

¹ Tallet representerer søknader fra individuelle kommuner. Dermed ekskluderer det Lofotrådet, som har søkt på vegne av 6 kommuner, og at fylkeskommunale søknader kan inneholde samarbeid med enkeltkommuner som ikke reflekteres av underlaget fra Miljødirektoratet.

KLIMATILPASNING (PERIODEN 2015-2020)

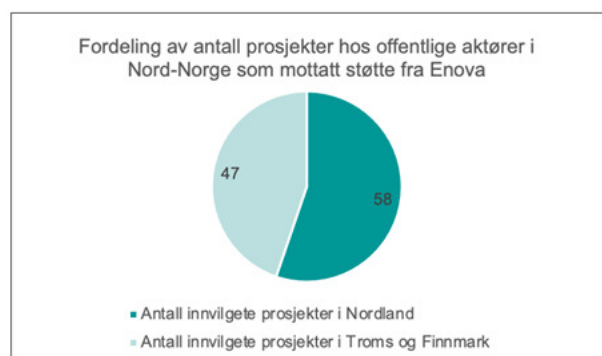
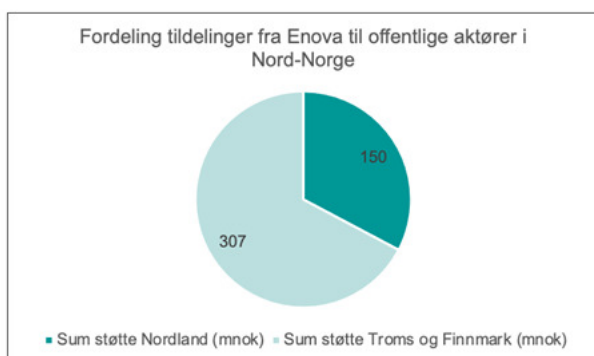
Kun 9 av 80 (11 %) av nordnorske kommuner har søkt om klimatilpasningsmidler. Tilsvarende tall på landsbasis er 105 av 356 (29 %). Noen kommuner, som Bodø og Narvik, har søkt flere ganger. Av 16 søknader ble ni innvilget støtte (56 %) til en total støtteverdi på 2 mnok, hvorav merparten til Nordland (1,4 mnok). Dette er en litt høyere andel enn hva som blitt innvilget i landet som helhet (51 %, 27 mnok). I 2020 fikk Tromsø og Bodø kommune støtte til klimatilpasning, av totalt 18 nasjonale prosjekter. Prosjektene som har blitt tildelt mest i tilskudd har handlet om kompetanseheving rundt havnivåstigning, samt analyser og kompetanseheving rundt beredskap og flom.

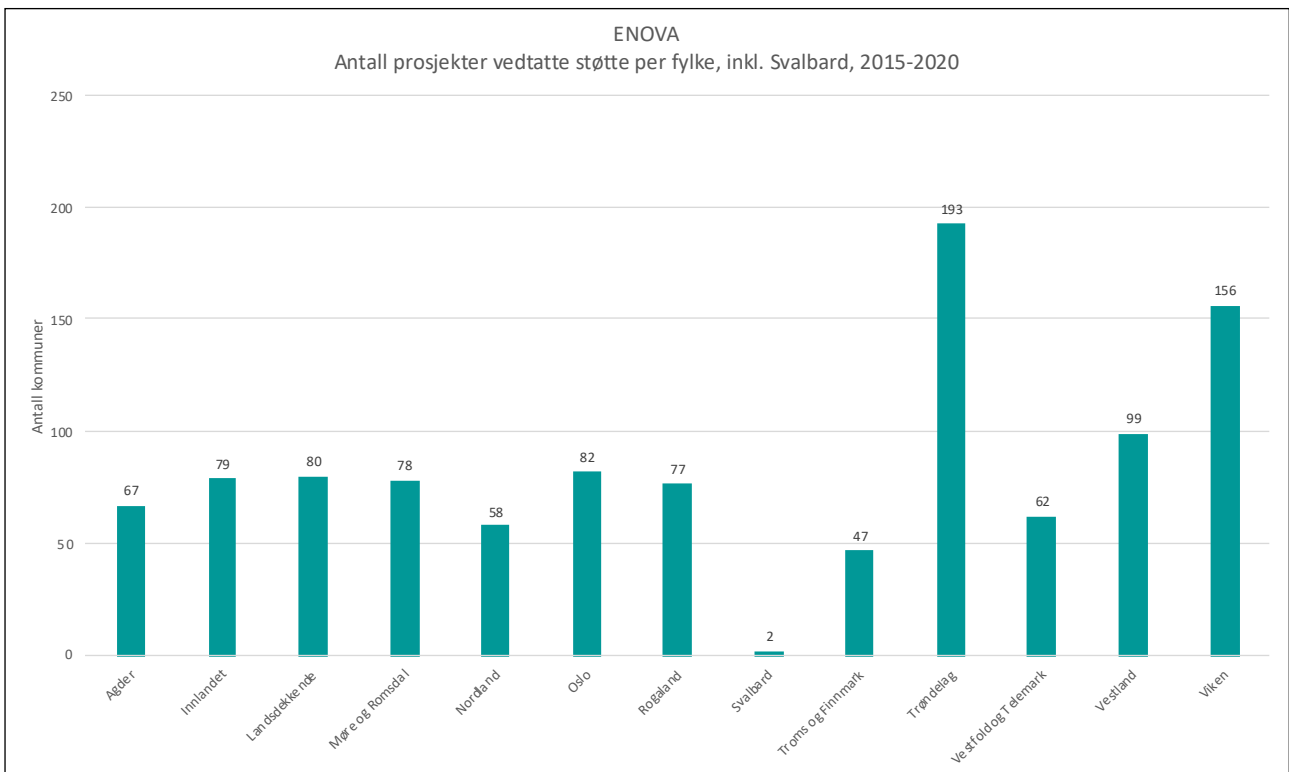
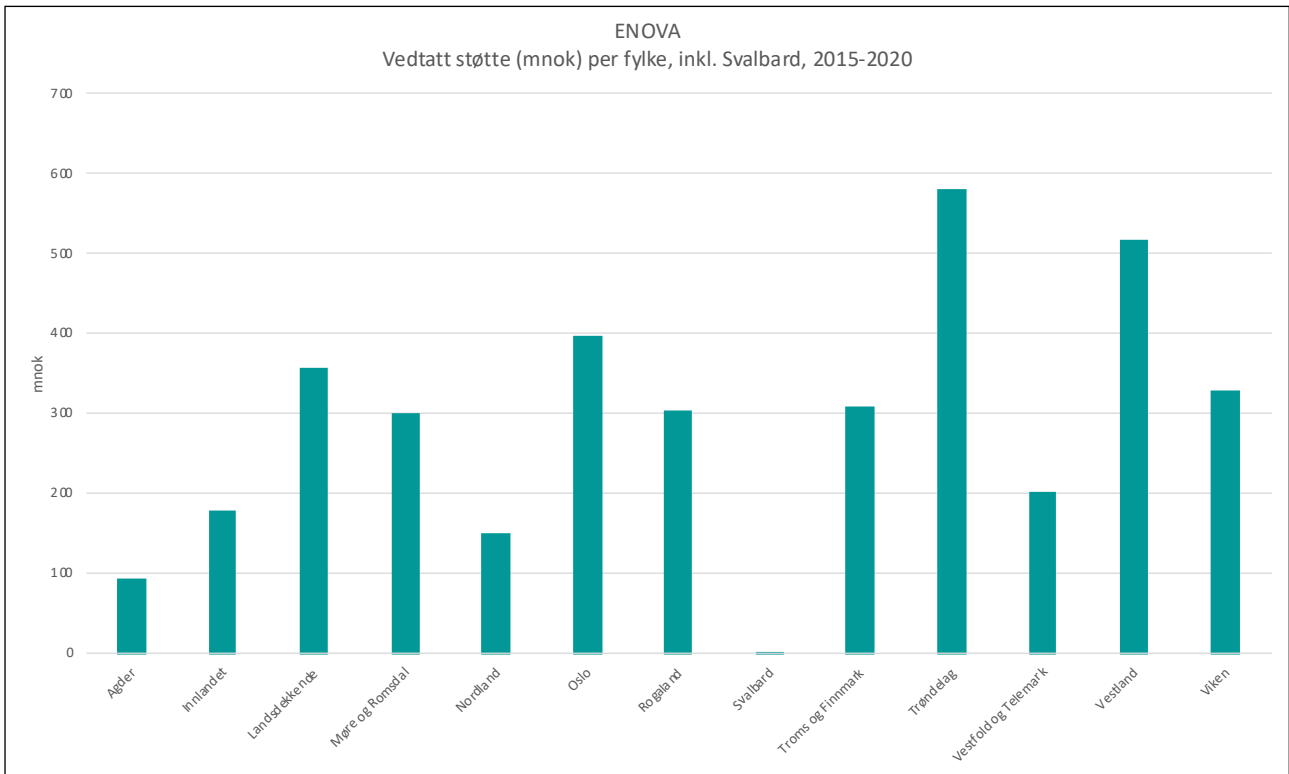

ENOVA (PERIODEN 2015-2020)

I Nord-Norge ble det under perioden innvilget 105 prosjekter, til en total verdi av 457 millioner kroner. Dette tilsvarer 12 % av de 3712 millioner fordelt på 1080 prosjekter i hele landet. Dette inkluderer prosjekter fra kommunale foretak, kommuner, og statsforvaltningen. Hvis vi kun ser på kommunale foretak og kommunal forvaltning handler det om 76 prosjekter til 255 millioner kroner, spredt godt ut over 40 kommuner i Nord-Norge. Analysen har kun vurdert prosjekter som er innvilget, da Enova ikke har gitt datagrunnlag for å vurdere søknader.

I Troms og Finnmark mottok offentlige aktører i gjennomsnitt 6,5 millioner kroner per prosjekt, mot landsgjennomsnittet 3,4 millioner. Tilsvarende tall for prosjekter i Nordland er 2,6 millioner kroner per prosjekt.

NVE SIKRINGSTILTAK (PERIODEN 2015-2020)

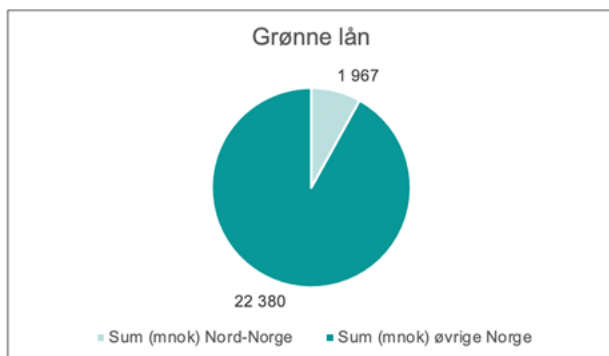
Når vi ser på oversikten over NVEs kartlegging av faresoner og behov for sikring av flom- og skredhendelser og søknader fra kommuner finner vi at Nord-Norge står for kun 2 % av sikringstiltakene for flom skred i Norge. NVE har to ulike bistandsordninger, det ene er tilskudd til kommuner for prosjektering og gjennomføring av sikringstiltak mens det andre er at NVE tar ansvar for prosjektering og gjennomføring av tiltakene. De fleste sikringsprosjekter administreres av den ordningen der NVE selv tar ansvar for oppfølging.

Statistikken over flom- og skredsikringstiltak viser identifiserte behov for tiltak med kostnadsoverslag i størrelsesorden 5 millioner kroner og høyere. NVE noterer at oversikten ikke er fullstendig, og at det kan være tiltak med lavere kostnad som er meldt inn til NVE, men ikke reflekteres her. Tiltakene identifisert for Nord-Norge representerer en relativt lav andel med tanke på at Nord-Norge utgjør 22 % av alle kommuner i Norge, 35 % av Norges landareal.

GRØNNE LÅN (PERIODEN 2008-2020)

Nordnorske kommuner tok opp 8 % (1 967 av 2 4347 mnok) av andelen grønne lån i perioden 2008-2020. 24 av de 80 (30 %) kommunene i Nord-Norge tok grønne lån, sammenlignet med 70 % av kommunene i hele Norge.

Oppsummering

Vår gjennomgang av midler gjennom ordningene Klimasats, Klimatilpasning, kommunale Enova-tilskudd, samt andelen grønne lån blant kommunene i Nord-Norge viser at kommunene i Nord-Norge er i gang med omstillingsarbeidet, men at de ikke fullt ut benytter mulighetene som finnes tilgjengelig gjennom finansielle virkemidler. Andelen NVE tilskudd til jord- og skredsikring er svært liten i forhold til resten av landet, men her kan datagrunnlaget for størrelsesordenen på prosjekter være en årsak.

Når man ser på antall søknader fra regionen til klimasats og klimatilpasningsmidler, viser det at regionen benytter seg av ordningene i langt mindre grad enn landet for øvrig. I Nord-Norge ser vi omtrent halvparten så høy søkerprosent til klimasats som i resten av landet, og for Klimatilpasning kun en fjerdedel. Litt over halvparten av alle søknader fra regionen bli innvilget, tilsvarende innvilgningsprosent på landsbasis. Nordland søker etter klimasatsmidler i større grad enn Troms og Finnmark, men andelen søknader som er innvilget er omtrent den samme. Troms og Finnmark har fått innvilget en noe større sum totalt enn Nordland. For klimatilpasning er det betydelig mindre summer det handler om, men mønsteret forblir det samme. Det er fylkeskommunene og de store kommunene som tar de store tildelingene for begge ordninger.

Midlene fra Enova bidrar til omstilling gjennom klima- og energiprojekter i Nord-Norge, og offentlig sektor i regionen utgjør 12 prosent av bevilgningene totalt i perioden 2015-2020. Gjennomsnittlig støtte per prosjekt er betydelig større for Troms og Finnmark enn Nordland, og fylket tar prosjektbevilgninger på gjennomsnittlig nesten dobbelt så høy sum som landsgjennomsnittet.

Nord-Norge tok opp en svært lav andel av de grønne lånene i KBN under perioden 2008-2020. I prosent var det langt under halvparten av regionens kommuner som brukte denne muligheten, sammenliknet med landet for øvrig.

NVEs sikringstiltak til over 5 millioner kroner er kun til en svært liten del gjennomført i Nord-Norge under perioden 2015-2020. Det finnes ytterligere rom for analyse av hvorvidt tiltak er meldt inn i mindre grad i Nord-Norge enn i øvrige deler av landet, da dette ikke kan reflekteres av tallgrunnlaget gitt av NVE per nå. NVE arbeider med et prosjekt som vil ferdigstilles våren 2021 som skal gi en bedre oversikt over aktuelle sikringstiltak for ulike typer naturfarer i hele landet.

I sum finnes det god informasjon, tilgjengelig tiltaksstøtte for fysisk omstilling og kunnskaps- eller nettverksstøtte gjennom en rekke statlige finansielle ordninger egnet for kommunenes klimatilpasning og -omstillingsarbeid. Funnene i kartleggingen reflekterer delvis det vi ser i

litteraturen, i henhold til fordeling og bruk av støtteordninger basert på størrelse og kapasitet; De store kommunene er representert langt oftere og med større summer enn de små.

Søkertallene til de gjennomgåtte ordningene indikerer at regionen i større grad er i gang med klimaomstilling, enn med tilpasning. Det er fra statlig hold forventet at kommunene tenker helhetlig om tilpasning, og bruker klimaprofiler, analyser og veiledere for dette arbeidet. De statlige planretningslinjene og støtteordningene oppfordrer til regionalt og intersektorielt samarbeid, og vi ser tydelig at kommunenes deltakelse og arbeid kan styrkes ytterligere gjennom samordning lokalt og regionalt. Flere interkommunale samarbeid er startet, og her kan blant annet samarbeidet mellom lofotkommunene nevnes, som har fått innvilget klimasatmidler på vegne av et samarbeid av 6 kommuner samlet under Lofotrådet.

For at omstilling- og tilpasning skal skje fortere for regionene mest utsatt for klimaendringer vil det være av interesse å bedre undersøke hvordan støtten kan tilpasses regioner med særskilt klimarisiko, og hvordan mindre kommuner med lavere søknadskapasitet bedre kan få statlig eller regional bistand.

LITTERATURLISTE

Datagrunnlag er hentet direkte fra Miljødirektoratet, Enova, NVE, og KBN. Alle aktører har blitt kontaktet direkte, og enten spilt inn oppdaterte datagrunnlag eller henvist til nettbaserte databaser for samtlige ordninger.

CICERO (2019), *Hvor godt er norske kommuner rustet til å håndtere følgene av klimaendringer?* s.49. Hentet fra <https://pub.cicero.oslo.no/cicero-xmlui/bitstream/handle/11250/2607609/Rapport%202019%2009%20def%20versjon%20-%20WEB.pdf?sequence=1&isAllowed=y> 10.12.2020

Finans Norge og Norsk Naturskadepool (2019), Hentet fra <https://www.finansnorge.no/statistikk/skadeforsikring/klimarelaterte-skader/naturskade2/> 10.12.2020

Kommunalbanken (2019), *Kommunalbankens Miljøeffektrapport 2019, Grønne prosjekter finansiert med grønne obligasjoner*. Hentet fra <https://www.kbn.com/globalassets/dokumenter/funding/green-bond-documents/kbn-miljoeffektrapport-2019.pdf> 10.12.2020

KS (2020), *Kortreist Kvalitet, Hva betyr omstilling til et lavutslippssamfunn for kommunesektoren? Insam i samarbeid med Cidero, Civitas og KS*. Hentet fra <https://www.kortreistkvalitet.no/wp-content/uploads/2019/01/kortreist-kvalitet-v6.pdf> 10.12.2020

Miljødirektoratet (2020a), Hentet fra <https://miljostatus.miljodirektoratet.no/tema/polaromradene/arktisklima-i-arktisklima/> 10.12.2020

Miljødirektoratet (2020b), Miljøstatus Miljømål 5.6. Hentet fra <https://miljostatus.miljodirektoratet.no/miljomal/klimatema/miljomal-5.6/> 10.12.2020

Regjeringen (2020a), Regjeringsmelding 03.11.20. *Miljøvern og miljøutfordringer i nordområdene*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/tema/svalbard-og-polaromradene/innsiktsartikler-polaromradene/miljovern-og-miljoutfordringer-i-nordomradene/id2076662/> 10.12.2020

Regjeringen (2020b), Nordområdemeldingen, 2020, s. 37. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/268c112ec4ad4b1eb6e486b0280ff8ao/no/pdfs/stm20202021000900odddpdfs.pdf> 10.12.2020

Regjeringen (2020c), Pressemelding fra Regjeringen 07.10.2020. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/eit-rekordstort-budsjett-for-klimatema-og-miljo/id2769339/> 10.12.2020

Sandberg, Økland & Tyholdt (2020), SINTEF Rapport 21-2020. *Naturskadeforsikring og erstatningsordninger i seks land*. Hentet fra https://www.sintefbok.no/book/index/1247/naturskadeforsikrings_og_erstatningsordninger_i_seks_land 10.12.2020

All, C., Dale, R.F., Groven, K (2019), Vestlandforskning. *Sluttrapport fra prosjektet «Samhandling for grønt skifte»*